

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย ในโครงการศึกษาระบบการจัดการที่ดินในระดับท้องถิ่นภาคใต้ เป็นการศึกษาระบบปัญหาในพื้นที่ท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความจำเพาะของประเด็นปัญหา อันไม่อาจนำเอาบทเรียนหรือข้อสรุปจากการแก้ปัญหาที่ดินในลักษณะอื่นๆ มาใช้ได้ โดยผู้วิจัยเลือกพื้นที่ชุมชนหาดแสนสุข ตำบลรัชฎา พื้นที่หาดบางเทา ตำบลเชิงทะเล จังหวัดภูเก็ต และพื้นที่ตำบลเกาะสุกร จังหวัดตรัง เป็นพื้นที่วิจัย

ในการวิจัยเพื่อค้นหารูปแบบการจัดการที่ดินโดยท้องถิ่นนี้ ดำเนินการไปท่ามกลางข้อขัดแย้งในพื้นที่ระหว่างชุมชนผู้บุกรุกที่รัฐฝ่ายหนึ่ง กลุ่มทุนผู้บุกรุกที่รัฐฝ่ายหนึ่ง หน่วยงานรัฐเจ้าของพื้นที่ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีองค์กรภายนอกอีกหลายฝ่าย ทั้งในระดับพื้นที่และระดับชาติ ทั้งที่เป็นหน่วยงานรัฐ สื่อมวลชน และองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยลักษณะปัญหาของพื้นที่ที่มีความยึดถือในกรณีหาดแสนสุข มีลักษณะขัดแย้งรุนแรงในพื้นที่หาดบางเทา และมีลักษณะก่อตัวเริ่มต้นในกรณีเกาะสุกร

ฝ่ายที่เกี่ยวข้องพยายามแสวงหาทางออกตลอดมา โดยผู้ต้องการใช้พื้นที่พยายามสร้างความมั่นคงในการครอบครองที่ดิน เช่น ชุมชนพยายามขอเช่าที่จากรัฐ กลุ่มทุนอ้างสิทธิหรือขอออกเอกสารสิทธิ ขณะที่หน่วยงานรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทในการพยายามแก้ปัญหาท่ามกลางสถานการณ์ที่ยังไม่มีทางออกจากปัญหาที่เป็นระบบชัดเจน

ผลจากการวิจัยพบว่า ชุมชนมีทัศนคติต่อที่ดินเปลี่ยนไป โดยเน้นการใช้ที่ดินเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจส่วนบุคคล มากกว่าการจัดการที่ดินเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ หรือการใช้ในทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งเป็นไปตามกระแสธุรกิจการท่องเที่ยว ที่ทำให้ที่ดินมีมูลค่าเพิ่มจากปกติสูงมากและเป็นไปอย่างรวดเร็ว

ทั้งนี้ แต่ละชุมชนพยายามเสนอทางออกในการจัดการที่ดิน โดยชุมชนหาดแสนสุขเสนอให้มีโฉนดร่วมของชุมชน ภายใต้การบริหารจัดการของชุมชนเอง ชุมชนหาดบางเทาเสนอให้ อบต. เข้ามาบริหารจัดการ โดยชุมชนเข้ามาใช้ประโยชน์ร่วม ผ่านสิทธิการเช่าเป็นรายบุคคล ขณะที่เกาะสุกรเสนอให้มีโฉนดร่วมของชุมชน โดยการจัดการร่วมกันระหว่าง อบต. กับชุมชนทั้งหมดเป็นข้อเสนอเชิงหลักการ ยังไม่ได้ลงรายละเอียด

การวิจัยครั้งนี้ ทำให้เห็นได้ว่าการจัดการที่ดินในพื้นที่ท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีนโยบายเฉพาะที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสอดคล้องตอบสนองประโยชน์ทั้งต่อการท่องเที่ยว การป้องกันปัญหามลภาวะ การเคารพสิทธิ และผลประโยชน์ของชุมชนไปพร้อมกัน ทั้งนี้ ในส่วนของชุมชน จำเป็นต้องมีมาตรการสร้างพลังเสริมความเข้มแข็ง เพื่อให้มีศักยภาพในการจัดการดูแลที่ดินได้อย่างเหมาะสม ภายใต้รูปแบบการจัดการที่หลากหลาย